

Зміст

1. Фондовий ринок: світ і Україна	2
2. Індустрія управління активами	9
2.1. Кількість КУА, ІСІ, НПФ та СК з активами в управлінні	9
2.2. Вартість активів в управлінні, ВЧА ІСІ та чистий притік капіталу у відкритих ІСІ	10

1. Фондовий ринок: світ і Україна

2020 рік пройшов для світу у боротьбі з коронавірусом SARS-Cov-2, спричинивши локдаун економік та, відповідно, різку й глибоку рецесію в усіх країнах світу. Для розвинених ринків, зокрема ЄС, вона була найбільшою в історії, перевершивши показники попередньої, що мала принципово інші – фінансові – причини й характер. Заходи протидії поширенню пандемії коронавірусної хвороби ковід-19 у різних країнах та регіонах значно відрізнялися, залежно від їхніх фінансових та інших ресурсів і можливостей, а також від гостроти перебігу пандемії у тій чи іншій країні. Після різкого падіння у березні-квітні й загалом у першому півріччі, з 3-го кварталу розпочалося відновлення економічного зростання у більшості регіонів світу, разом із послабленням карантинних обмежень на тлі спадання захворюваності.

У 4-му кварталі 2020 року **розвинені фондові ринки світу** жваво зростали в умовах продовження фіскальної, монетарної та іншої підтримки з боку урядів і центробанків найзаможніших країн та, особливо, на тлі новин про успішну розробку та високу ефективність перших вакцин від коронавірусу, що пройшли випробування. Для деяких із цих ринків приріст за останні три місяці року був двозначним і щонайменше дорівнював результату за весь рік або й перевищував його.

У США, де у листопаді підбили перші підсумки президентських виборів, перемога демократа Джо Байдена пророкувала значно більш активну і жорстку політику боротьби з розповсюдженням ковіду-19, що було підтримано оголошенням про першу вакцину, розроблену саме американською компанією. Водночас, заявлені протягом передвиборчої кампанії плани нового президента щодо значного збільшення уже здійснюваних масштабних програм фінансової підтримки населення, яке постраждало від пандемії та локдауну, викликали неоднозначні реакції з боку бізнесу і ринків, адже були пов'язані з очікуваним підвищенням податків для заможних категорій їх платників. Схожий відгук викликало й бажання нової адміністрації скасувати частину змін у фінансовому законодавстві, що оцінювалося інвесторами як незначний ризик, адже потребувало б складної і тривалої роботи з Конгресом, де партія новообраного президента – з дуже різними економічними

поглядами її членів – не змогла отримати значну більшість в обох палатах. Тож загалом зростання індексів акцій у США в цей період дещо прискорилося, але було порівняно стриманішим, ніж на більшості інших провідних ринків (+9.5-11.0% за 4-й квартал, після +7.6-8.5% у 3-му). За весь 2020 рік американський ринок піднявся на 6.6%-15.5%.

У Європі дуже позитивно сприйняли результати виборів у США, зважаючи на заяви прийдешньої адміністрації щодо повернення до клубу світових лідерів, зокрема, у питаннях боротьби зі зміною клімату та міжнародних конфліктів. Ключові ринки в ЄС активно зростали наприкінці року, зокрема й завдяки появі вакцини проти коронавірусу в умовах наростання другої, сильнішої за першу, хвилі захворюваності у Європі в цей час. У інвесторів переважали оптимістичні настрої за наявності програм урядової та монетарної підтримки – навіть попри побоювання щодо ризиків для національних економік після їх завершення та при зниженні оцінок економічного зростання в ЄС. Так, очікувалась відсутність росту у 4-му кварталі 2020 року (після падіння на 3.9% у 3-му й на 11.4% у 2-му в річному вимірі) та -7.4% за весь рік, зростання на 4.1% у 2021 році та на 3.0% – у 2022-му. Таким чином, повернення ЄС до передпандемічного рівня ВВП передбачалося вже під кінець 2022 року, але для окремих країн-членів картина виглядала гіршою. Світовий ВВП, як очікувалося, мав впасти на 3.8% у 2020 році, що значно суттєвіше, ніж під час глобальної фінансової кризи 2008-9 років, а у 2021-22 роках – зрости на 4.7% та 3.7% відповідно¹.

Врешті, індекси акцій провідних економік ЄС у жовтні-грудні підскочили на 7.5% у ФРН (після +3.7% у 3-му кварталі) та на 16.6% у Франції (після -2.7%). Таке стрімке зростання французького ринку наприкінці року не допомогло завершити його із позитивним результатом (-6.3%), а от німецький ринок показав висхідну річну динаміку: +3.5%.

У Великобританії у листопаді деяке занепокоєння аналітиків викликав більший ніж очікували новий пакет стимулювання від Банку Англії, що спровокувало запитання щодо справжнього стану британської економіки і, відповідно, потреб у її підтримці й відновленні в умовах подолання коронакризи². А проте вже у кінці грудня, після

¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_2040

² <https://www.funds-europe.com/news/boe-stimulus-package-sparks-concerns-over-uk-economy>

важких переговорів та на межі завершення перехідного року після Брексіту, Великобританія та ЄС нарешті підписали угоду про майбутні торговельні відносини, що підтримало ринки. Попри відсутність в угоді чітких механізмів подальшої взаємодії у фінансовому секторі (за деякими винятками для клірингу) і сфері послуг загалом, сам факт її підписання сприймався учасниками ринків як більш позитивна опція з наявних. За останні три місяці 2020 року ключовий індекс акцій країни зріс на 11.8% (після падіння на 4.9% у 3-му), але за цілий рік він втратив 13.1% – найбільше як серед розвинених ринків, так і загалом у світі.

У Японії акції провідних компаній

подорожчали найбільше серед розвинених ринків у 4-му кварталі 2020 року – на 18.4% (після +4.0% у 3-му), вивівши річний результат у позитивну зону – до 16.0%. Це при тому, що за оцінками ОЕСР, у 2020 році економіка країни мала скоротитися на 5.15%, а у 2021-22 роках – зрости лише на 2.25% та 1.50% відповідно – за умов подальшого її стимулювання урядом та центробанком самої Японії і відновлення споживчого попиту в країнах - партнерах³.

У Польщі, яку деякі міжнародні організації відносять до розвинених ринків, блакитні фішки піднялися за останній квартал на 15.8% (після -2.6% у 3-му), але за весь 2020 рік – втратили 7.7%.

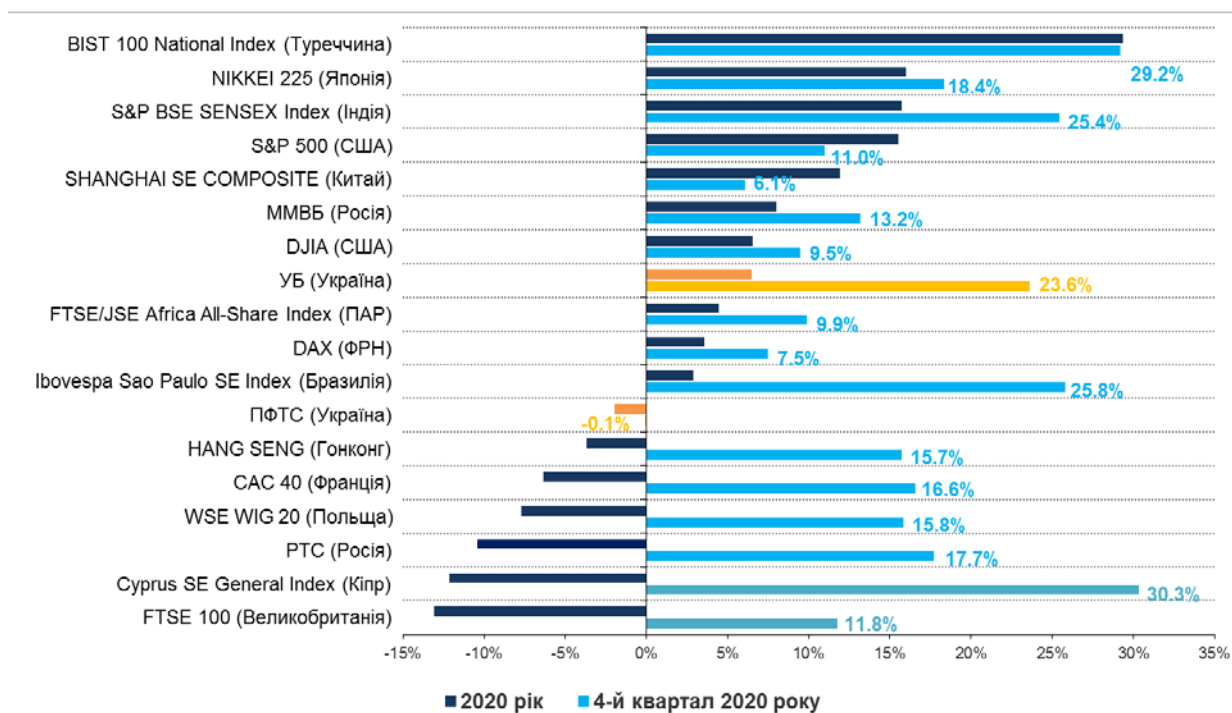

Рис. 1. Динаміка фондових індексів світу 4-му кв. 2020 року та у 2020 році*

* За даними бірж та агентства Bloomberg. Ренкінгування на графіку - за річним показником.

Ринки, що розвиваються, у 2020 році загалом продовжували демонструвати своє різноманіття, але, завдяки переважно товарно-орієнтованій структурі їхніх економік, на відміну від розвинених ринків, багато з них легше переживали пандемічну кризу. У 4-му кварталі вони зросли в середньому майже у півтора рази більше, ніж розвинені, а за весь 2020 рік – щонайменше у 4-5 разів.

У жовтні-грудні найбільше зросли кіпрські

акції (+30.3%, після -13.3% у 3-му). А проте, вони залишалися серед аутсайдерів за річним результатом, хоч і кращим на кінець грудня 2020, ніж у британських (-12.1%).

Серед лідерів як 4-го кварталу, так і всього 2020 року, були фондові індекси *Туреччини* (+29.2%, після -1.7% за 3-й квартал) та *Індії* (+25.4%, після +9.0%). Позитивні очікування відновлення світової економіки, що підштовхнули ці ринки наприкінці

³ https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook/volume-2020/issue-2_39a88ab1-en

року, вивели їх за ці останні місяці у позитивну зону, забезпечивши річне зростання, відповідно, на 29.3% та 15.7%.

Акції провідних бразильських компаній у 4-му кварталі мали дуже подібну динаміку (+25.8%, після -0.5% у 3-му), але значно скромніший річний результат: +2.9% на кінець грудня (після -10% на кінець вересня).

Китайська економіка відновлювалася вже третій квартал поспіль у жовтні-грудні 2020 року. За офіційними даними, після зростання на 4.9% у 3-му кварталі у річному вимірі, ріст ВВП Китаю прискорився до 6.5% у 4-му, таким чином, забезпечуючи зростання у 2020 році в цілому на 2.3% – єдиний позитивний приріст серед найбільших економік світу.⁴ А проте, стримуваний більш складною ситуацією в країнах - основних споживачах китайської продукції, ключовий індекс акцій країни помірковано зріс у 4-му кварталі: +6.1% (після +7.8% у 3-му). Це підняло приріст із початку 2020 року до 11.9%, що було значно вище за середній показник для ринків, які розвиваються (+7.2%). Водночас, у Гонконзі, де тривало політичне протистояння між місцевою громадою і центральною владою в Пекіні та її представниками на місцях, ключовий індекс акцій стрімко відновлювався наприкінці року (+15.7% за 4-й квартал, після -4.0% у 3-му), але за весь 2020 рік усе ж просів на 3.7%.

Російський доларовий РТС у жовтні-грудні підскочив на 17.7% (після -2.8% за 3-й квартал) на комфортних цінах на нафту і курсі рубля, що підвищилися після угоди в рамках ОПЕК+ щодо скорочення видобутку, а рублевий індекс ММВБ додав 13.2% за цей час (після +5.9% за 3-й квартал). За увесь 2020 рік ціни на нафту опустилися майже на 23%, а курс рубля відносно долара США – на понад 14%, тож при зростанні індексу ММВБ на 8% за цей час, РТС впав на 10.4%.

Український фондовий ринок, аналогічно до закордонних, мав турбулентний рік в умовах коронакризи. Обвал наприкінці березня - на початку квітня змінився бічним трендом, що тримався аж до кінця жовтня. Під кінець 2020 року місцевий ринок поживався, однак два ключових індекси акцій мали дуже відмінну динаміку, попри подібний склад їхніх індексних кошиків. Так, індекс УБ за жовтень-грудень

підскочив на 23.6% (після -4.0% за 3-й квартал), наблизившись до світових лідерів за квартальною доходністю. Індекс ПФТС, натомість, – втратив 0.1% (після -0.2%), зберігаючи бічний тренд упродовж 4-го кварталу. При цьому склад акцій, що входять до обох українських індексів, на кінець 2020 року не змінився: індекс УБ включав 6 акцій (4 енергетичних підприємства, одне – машинобудівне та один банк); індекс ПФТС – 7: окрім 5 акцій із індексу УБ (енергетика і банк), також одна машинобудівна та одна телекомунікаційна компанії.

За результатами всього 2020 року український фондовий ринок показав доходність за індексом УБ вище середньої як серед світових ринків у цілому, так і серед тих, що розвиваються, зокрема: +6.5% (після аутсайдерських -10.9% у 2019-му). Індекс ПФТС у 2020-му році опустився ще на 1.9% (після -8.9% у попередньому).

Упродовж 2020 року були прийняті або набрали чинності низка законодавчих і нормативних актів, що прямо чи опосередковано обумовлюють функціонування фондового ринку в Україні. Частина з них була пов'язана з боротьбою із поширенням пандемії коронавірусу і деякою підтримкою населення та бізнесу на час карантинних заходів. Зокрема, це були окремі податкові послаблення і «ковідний» фонд, створений Урядом у розмірі 65 млрд грн.⁵ Інші акти та заходи стосувалися переважно зобов'язань країни з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Так, у січні усі фінансові регулятори країни затвердили Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, де було задекларовано транспонувати усе чинне законодавство ЄС, що регулює, зокрема, ринок інвестицій та управління активами. На тлі розгортання коронакризи НБУ відклав застосування додаткових вимог до капіталу для банків, що мали бути запроваджені у цьому році і полегшив отримання рефінансування банками та спростив умови реструктуризації боргів перед ними; НКЦПФР, зі свого боку, дозволила у разі неможливості здійснювати професійну діяльність через карантин продовжити строки подання звітності професійних учасників фондового ринку і призупинила проведення планових перевірок їхньої діяльності на період карантину.

⁴ <https://www.china-briefing.com/news/china-gdp-up-6-5-percent-q4-2020/>

⁵ Також, протягом року Єврокомісія надавала Україні макрофінансову допомогу у боротьбі проти економічних наслідків пандемії, за умов виконання політичних вимог щодо зміцнення управління державними фінансами,

урядування та верховенства права, судової реформи, конкуренції на ринку газу, покращення бізнес-клімату, а також управління державними підприємствами.

Наприкінці березня парламент прийняв довгоочікуваний і необхідний для отримання Україною міжнародної фінансової допомоги Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» № 552-IX, хоча його фінальний текст містив низку обмежень, які заважатимуть розвитку місцевого ринку землі на початковому етапі, а його вступ у дію передбачений із 1 липня 2021 року.

Головною ж подією 2020 року у законотворчому полі, що стосувалася фондового ринку України, було прийняття у червні Закону № 738-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» (так званий закон «про деривативи»). Закон, яким автори прагнули комплексно врегулювати питання інфраструктури та функціонування ринків капіталу, деривативів та організованих товарних ринків в Україні і наблизити її законодавство у цій сфері до європейського відповідно до Угоди про асоціацію, викликав гостру критику з боку учасників ринку та їхніх представницьких організацій. Передбачається, що Закон набере чинності з 1 липня 2021 року, крім окремих норм, частина з яких запрацювала одразу після його опублікування, а інша – у 2022 та 2023 роках.

У липні 2020 року набрав чинності Закон №79-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» – про «спліт» функцій колишньої Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, між Національним банком та НКЦПФР. Згідно з ним, адміністратори недержавних пенсійних фондів і самі НПФ перейшли під регулювання та нагляд останньої і було виконано один із пунктів програми фінансової допомоги МВФ Україні. Напередодні цієї події УАІБ направила до НКЦПФР зауваження та пропозиції до проекту рішення про внесення змін до Положення щодо пруденційних нормативів (Рішення НКЦПФР № 1597) щодо адміністраторів НПФ, які були цілком враховані регулятором. Таким чином, до адміністраторів НПФ, які не суміщають свою

діяльність з адміністрування пенсійних фондів із управлінням активами, уже з 1 січня 2021 року мали застосовуватися тільки два з тих пруденційних нормативів капіталу, що цілком відповідатимуть вже наявним для КУА. У цей час також набрали чинності деякі закони та нормативні акти НКЦПФР, що регулюють діяльність професійних учасників фондового ринку у частині фінансового моніторингу, оцінки активів ІСІ тощо.

У травні УАІБ, серед інших спілок, організацій та асоціацій звернулася до Прем'єр-міністра України щодо підтримки пенсійної реформи та запровадження другого рівня пенсійної системи, а у червні повторно спрямувала спільного з УС ПГС⁶ листа до новопризначеного Віцепрем'єр-міністра щодо вироблення шляхів євроінтеграції у фінансовому секторі, зокрема, у сфері спільного інвестування, за Угодою про асоціацію з ЄС.

Наприкінці 2020 року професійні асоціації фондового ринку, що об'єднують фінансові установи, які регулюються НКЦПФР, – АУФТ, НАПФА, FIMA, УАІБ – направили листа Президенту України, у якому звернули увагу на інституційну небезпеку та неякісне транспонування законодавства ЄС у сфері ринків капіталу за Угодою про асоціацію у вигляді прийнятого у червні Закону № 738-IX («про деривативи»), обгрунтовані зауваження інвестиційної спільноти до якого не були враховані при його прийнятті. Крім того, занепокоєння учасників ринку викликало те, що за пів року від дня прийняття Закону жодний підзаконний акт до нього не був прийнятий. У зверненні пропонувалося ініціювати комплекс необхідних заходів для повернення довіри до законодавчої основи функціонування національних ринків капіталу, у тому числі якнайшвидшу підготовку змін до Закону, необхідних для зняття правової невизначеності, зокрема щодо порядку набрання ним чинності і усунення невідповідності законодавству ЄС.

Макроекономічна ситуація в Україні у жовтні-грудні 2020 року дещо поліпшилася в умовах послаблення карантинних обмежень і поживлення ділової активності та споживчого попиту на тлі відновлення зростання доходів домогосподарств, у тому числі у вигляді соціальної підтримки від уряду. Реальний ВВП у цілому, за даними Державного

⁶ Платформа громадянського суспільства Україна – ЄС (ПГС) – один з офіційних органів, створених відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. ПГС є майданчиком, у рамках якого організації громадянського суспільства обох сторін здійснюють моніторинг реалізації Угоди з точки зору громадянського суспільства, а також виробляють рекомендації відповідним органам. До складу ПГС входять тридцять

членів, по п'ятнадцять з кожної сторони, які представляють громадянське суспільство України та Європейський соціально-економічний комітет (ЄСЕК). Також УС ПГС має шість Робочих груп. УАІБ є учасником Робочої групи з «Економічна співпраця, зона вільної торгівлі, транскордонне співробітництво». Детальніше – за [посиланням](#).

комітету статистики, за 4-й квартал зменшився вже тільки на 0.5% у річному вимірі (після -3.5% у 3-му та -11.4% 2-му), а за цілий рік він втратив 4.0% (після +3.2% у 2019-му). Це було кращим результатом, ніж прогнозувався як урядом України та НБУ, так і міжнародними організаціями⁷, і було зумовлено переважно скороченням інвестиційного попиту й відповідних витрат, а також слабшими врожайми. При цьому падіння індексу промислової продукції за підсумками всього 2020 року, у порівнянні з 2019-м, сповільнилося до -5.2% (із -7.0% у січні-вересні), сільськогосподарської – до -11.5% (із -13.1%), а індекс будівельної продукції на кінець 2020 року прискорився до +5.6% (із +0.2%), чому сприяло спрямування бюджетних витрат на дорожню інфраструктуру. Фінансова та страхова діяльність у 4-му кварталі зросла на 4.2% у річному вимірі й на 1.2% за весь 2020 рік у порівнянні з 2019-м, ІТ-сектор – на 5.1% та на 2.3%, а оптова та роздрібна торгівля – на 10.9% та на 4.9% відповідно. Споживчі ціни за 4-й квартал 2020 року підвищилися на 3.2% (після дефляції на 0.3% у 3-му), а річна інфляція у грудні прискорилося більш ніж удвічі порівняно з вереснем: із 2.3% до 5.0%.

Попри очікувані прискорення інфляції до кінця 2020 року і збереження цього тренду принаймні на початку наступного, у жовтні НБУ зберіг свою ключову ставку незмінною на рівні 6%, таким чином, продовжуючи стимулюючу політику в умовах невизначеності щодо подальшого перебігу пандемії ковід-19 в Україні. Таким чином, за останні два роки облікова ставка НБУ понизилася втричі, що суттєво вплинуло на загальне зниження ставок в економіці України, у тому числі – на здешевлення кредитних ресурсів, зокрема, й тих, що акумулюються урядом з продажу державних облігацій.

Офіційний курс гривні до долара США та євро у 4-му кварталі 2020 року зміцнився на 0.1% та впав на 4.6% відповідно (після падіння на 5.7% та 9.6% у 3-му). Врешті, за весь рік гривня подешевшала на 16.2% відносно дол. США, причому лівова частка цього падіння курсу припала на кінець 1-го кварталу, та на 23.9% відносно євро. Таким чином, вона втратила весь приріст за попередній рік і практично повернулася до рівня кінця 2018-го за курсом долара та до рівня початку того ж року відносно євро.

Незважаючи на це, міжнародні резерви України, після скорочення на 2 млрд дол. США (в еквіваленті) у 3-му кварталі, за даними НБУ, у 4-му кварталі зростали і до кінця 2020 року перевищили серпневий пік. Так, вони сягнули 8-річного максимуму у понад 29.1 млрд дол. США на кінець грудня⁸ (+2.6 млрд дол. США, або +9.8% за 4-й квартал), додавши 15.1% за весь 2020 рік та майже 40% (8.3 млрд) за останні два роки. Це відбулося завдяки чистій купівлі валюти за рік на понад 1 млрд дол. США на тлі активності нерезидентів на аукціонах ОВДП, попри витрати на безрезне згладження курсу гривні. Також нарощенню резервів сприяло підвищення вартості фінансових інструментів унаслідок зміни їхньої ринкової вартості та курсів валют, у той час як рівень валютних надходжень на користь уряду був майже рівним обсягу виплат за державним і гарантованим державою боргом у цьому році. Таким чином, обсяг міжнародних резервів на кінець грудня покривав 4.8 місяців майбутнього прогнозованого імпорту і, відповідно, забезпечував макрофінансову стабільність, адже був більш ніж достатнім для виконання зобов'язань України та поточних операцій уряду й Нацбанку, попри паузу у відносинах із МВФ.

Упродовж 2020 року, за винятком березня-квітня, коли пандемія ковід-19 захопила усі світові ринки, Міністерство фінансів України проводило регулярні щотижневі аукціони з продажу ОВДП, попри нестабільність на міжнародних фінансових ринках і менш сприятливі умови розміщення (зростання ставок, зокрема, за гривневими однорічними ОВДП з менш ніж 10% до понад 11% річних). Це було зумовлено необхідністю залучати значні ресурси до бюджету через те, що на цей і наступний роки припали найбільші в історії країни багатомільярдні виплати за державним боргом. Переважно успішне проведення аукціонів забезпечувалося попитом з боку як внутрішніх інвесторів, так і нерезидентів, який часто перевищував пропозицію цих інструментів з боку уряду в рази. У 4-му кварталі Мінфін розмістив ОВДП загалом майже на 166 млрд грн, тобто у 2.5 раза більше, ніж у 3-му, у тому числі на понад 51 млрд грн – тільки за один аукціон у середині грудня, а 97 млрд грн – за останні три аукціони року. Із них 122.6 млрд – за гривневими облігаціями, доходність за якими

⁷ У жовтневому Світовому економічному прогнозі МВФ, падіння ВВП України у 2020 році оцінювалося на рівні -7.2%, а зростання у 2021 – на рівні 3.0%: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2020/October/English/text.aspx>

⁸ <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2020-rotsi-mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-do-vosmirichnogo-maksimumu>

піднялася із менш ніж 10% до 11.7% річних (для однорічних ОВДП). Також за жовтень-грудень було продано валютні ОВДП на 1.3 млрд дол. США та 0.2 млрд євро, ставки за якими також дещо зросли – відповідно, до 3.8% та до 2.5% річних за однорічними облігаціями⁹, хоча з початку року ставки за 3-місячними паперами у дол. США навіть опустилися із 3.0% до 2.9% річних.

У жовтні-грудні найбільший попит на ОВДП був із боку банків, які збільшили свої портфелі цих інструментів на понад 90 млрд грн за цей час (+21%), а також місцевих підприємств (+26.2 млрд грн, +85%) та фізичних осіб (+2.7 млрд грн, +32%).

За весь 2020 рік уряд залучив до бюджету через продаж ОВДП майже 390 млрд грн в еквіваленті, 2/3 з яких – за гривневими паперами (+13.7% порівняно з 2019-м), а за валютними – 3.9 млрд дол. США (-47.3%) та 0.8 млрд євро (+100%). За підсумками року внутрішні державні облігації найбільше придбавали підприємства-резиденти, що збільшили свої сукупні вкладення в ОВДП станом на кінець року у 2.2 рази, до 57.1 млрд грн, українські банки (+54%) – до 514.4 млрд грн та громадяни України (+14%) – до 11.0 млрд грн). На кінець грудня банки володіли 51.9% усіх ОВДП в обігу, після 48.7% у вересні й 40.6% (майже на рівні з НБУ) на початку січня.

Водночас, на відміну від 2019 року, у 2020-му іноземні інвестори зменшили свій портфель ОВДП (-27%) – до 84.4 млрд грн, переважно продаючи ці папери упродовж 2-3-го кварталів, хоча у 4-му кварталі нерезиденти збільшили його майже на 1 млрд грн. Частка ОВДП в обігу (за їхньою вартістю у гривневому еквіваленті), що належала нерезидентам, зменшилася з 14.1% (у гривневих – 15.9%) на початку 2020 року та 9.6% (10.8%) у вересні до 8.5% (9.8%) у грудні, що в рази менше, ніж у країнах – західних сусідках України. При цьому без урахування належних НБУ внутрішніх державних облігацій (41.0% від усіх ОВДП в обігу на початку року та 38.2% – в кінці, у тому числі за рахунок скорочення портфеля на 4% у 1-му кварталі), частка нерезидентів за 2020 рік скоротилася ще стрімкіше – майже удвічі – з 30.0% до 15.8%. Отже, відтік

капіталу з ОВДП внаслідок виходу з них нерезидентів у 2020 році, зумовлений переважно їх «втечею у безпечні активи» з більш ризикових ринків під час пандемічної турбулентності, був одним із чинників девальвації національної валюти.

А проте, ОВДП залишалися основним інструментом для інвесторів на внутрішньому фондовому ринку, хоча, окрім акцій, що входили до індексів провідних бірж, та інших українських цінних паперів у біржових списках, упродовж 2020 року тривало помірковане збільшення кількості випусків іноземних фінансових інструментів, які допускали до обігу в Україні – зокрема, корпоративних емітентів та фондів.

Загалом, біржовий фондовий ринок України у 4-му кварталі 2020 року та за весь рік зменшився з точки зору кількості випусків цінних паперів, допущених до торгів, але обсяг торгів загалом зріс.

Зведений біржовий список усіх діючих бірж у жовтні-грудні 2020 року скоротився на 2.3% (за рік – на 4.7%) і включав 511 випусків (табл. 1). «Лістинг» (цінні папери у біржових реєстрах), на відміну від 3-го кварталу, у 4-му розширився: +1.0% (після -2.4%), хоча лише за рахунок державних облігацій (ОВДП), кількість випусків яких на біржах зросла на три (+1.6%, після -2.6%).

За 2020 рік кількість лістингових паперів зменшилася на 4.6% – знову переважно за рахунок ОВДП (-4.5%), а також – меншою мірою – облігацій підприємств (-11.1%). Кількість випусків муніципальних облігацій, акцій та цінних паперів ІСІ у біржових реєстрах не змінювалася другий рік поспіль (разом – 6). Таким чином, станом на кінець вересня 2020 року ОВДП становили 93.2% усіх лістингових інструментів на біржах (після 92.6% у вересні та 93.1% на початку 2020 року).

Сукупний квартальний обсяг торгів на усіх біржах у 4-му кварталі 2020 року прискорив зростання утретє, до 16.8% порівняно з 3-м кварталом і, за даними НКЦПФР, становив 96.3 млрд грн. Порівняно з 4-м кварталом рік тому, торгівля зросла ще стрімкіше – на 31.7%.

⁹ Результати проведення розміщень облігацій внутрішньої державної позики 22 грудня та 15 грудня 2020 року на сайті: <https://mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioni>

Таблиця 1. Динаміка біржового фондового ринку України у 4-му кв. 2020 року та у 2020 році

Показник / Дата	31.12.2019 (4 кв. 2019)	31.12.2019 (2019)	30.09.2020 (3 кв. 2020)	31.12.2020 (4 кв. 2020)	31.12.2020 (2020)	Зміна за 4 кв. 2020	Зміна за рік у 4 кв. 2020	Зміна за 2020 рік
Кількість цінних паперів (ЦП) у списках фондових бірж, у т. ч.*:	536	536	523	511	511	-2.3%	-4.7%	-4.7%
Кількість ЦП у реєстрах (лістингу) фондових бірж, у т. ч.:	216	216	204	206	206	1.0%	-4.6%	-4.6%
ОВДП	201	201	189	192	192	1.6%	-4.5%	-4.5%
муніципальних облігацій	2	2	2	2	2	0.0%	0.0%	0.0%
облігацій підприємств	9	9	9	8	8	-11.1%	-11.1%	-11.1%
акцій**	3	3	3	3	3	0.0%	0.0%	0.0%
акцій КІФ	1	1	1	1	1	0.0%	0.0%	0.0%
інвестиційних сертифікатів	0	0	0	0	0	x	x	x
Обсяг торгів на фондових біржах (загальний), млн грн, у т. ч.:	73 158.2	304 965.7	82 471.3	96 334.3	335 410.4	16.8%	31.7%	10.0%
ОВДП+ОЗДП	71 914.2	295 249.5	80 440.2	94 429.2	329 809.3	17.4%	31.3%	11.7%
муніципальними облігаціями	0.0	5.4	1 705.3	1 510.1	3 856.5	-11.4%	x	71184.7%
облігаціями підприємств	1 136.9	8 761.9	239.5	182.2	998.9	-23.9%	-84.0%	-88.6%
акціями	22.4	363.5	69.8	189.1	601.1	170.8%	742.5%	65.4%
інвестиційними сертифікатами (та акціями КІФ)	0.1	331.8	3.3	2.0	54.6	-38.6%	1754.5%	-83.5%
деривативами (без держ. деривативів)	72.5	209.5	10.2	18.7	83.2	84.3%	-74.2%	-60.3%

Джерела: дані щодо цінних паперів у списках фондових бірж та щодо обсягів торгів – НКЦПФР, фондові біржі; розрахунки – УАІБ.

* Загалом у списках ФБ України станом на 31.12.2020 року, включаючи «лістинг», перебувало 127 випусків акцій, 15 – акцій КІФ, 27 – інвестиційних сертифікатів, 88 – облігацій підприємств, 15 муніципальних облігацій (по шість випусків – Львівської та Харківської міських рад, два – Київської, один – Івано-Франківської).

Левову частку загальної вартості біржових угод у жовтні-грудні, як і впродовж усього 2020 року, мали **державні облігації**: 98.0%. При цьому частка облігацій зовнішньої позики (ОЗДП) становила лише 0.5% (після 0.4%) від загального обсягу торгів на біржах. Сукупний обсяг угод із державними паперами у 4-му кварталі зріс на 17.4% порівняно з 3-м та на 31.3% у річному вимірі. Вартість угод із ними за весь 2020 рік збільшилася на 11.7%, сповільнивши річну динаміку з майже +20% у 2019-му.

Торгівля **муніципальними паперами** у 4-му кварталі 2020 року дещо послабилася (-11.4% порівняно з 3-м), однак на річному проміжку вона виросла з нуля до 1.5 млрд грн за квартал. За весь 2020 рік обсяг біржових угод із облігаціями місцевих рад зріс більш ніж у 700 разів, до 3.9 млрд грн, що зробило ці інструменти другими найпопулярнішими серед інвесторів.

Обсяг угод із **корпоративними облігаціями** за 4-й квартал 2020 року зменшився майже на чверть порівняно з 3-м та більш ніж у 6 разів – з аналогічним періодом попереднього року, що опустило ці

інструменти з другої на четверту позицію за сукупною вартістю угод за цей час. За весь 2020 рік обсяг торгів облігаціями підприємств на біржах України впав майже у 9 разів (-88.6%). Схожа динаміка була і у торгівлі **сертифікатами й акціями інвестиційних фондів**: -38.6% за 4-й квартал, -83.5% за весь 2020 рік.

Натомість, сукупна вартість угод із **акціями** у 4-му кварталі 2020 року жваво зростала другий квартал поспіль (+170.8% порівняно з 3-м кварталом і у понад 8 разів у річному вимірі). А проте вона досі становила менше 190 млн грн і, таким чином, акції були тільки третім найпопулярнішим біржовим інструментом із часткою 0.2% від загального квартального обсягу торгів на біржах.

За весь 2020 рік торгівля акціями зросла на 65.4% (після трикратного приросту у 2019-му), до понад 600 млн грн – також 0.2% від загального обсягу біржових торгів.

Сукупний обсяг торгів на фондових біржах України у 2020 році зріс на 10.0% і становив 335.4 млрд грн (після +16.9% у 2019-му).

2. Індустрія управління активами

2.1. Кількість КУА, ІСІ, НПФ та СК з активами в управлінні

Попри безпрецедентну у своїй історії економічну кризу на тлі пандемії, у 2020 році українська галузь управління активами продовжувала зростати: збільшилася як кількість учасників ринку, так і сукупний обсяг активів в управлінні. На відміну від попереднього року, кількість діючих **компаній з управління активами** збільшувалася майже щокварталу і станом на 31.12.2020 зросла на 10 з початку року – до **303** компаній (рис. 2).

У 4-му кварталі, за даними УАІБ, було створено 5 нових КУА, а протягом усього 2020 року – 16.

Упродовж жовтня-грудня 2020 року було зареєстровано 65 нових ІСІ, із яких 64 були корпоративними фондами, тобто одразу після реєстрації були визнані такими, що відбулися.

Загальна кількість **сформованих ІСІ, які досягли нормативу мінімального обсягу активів («визнаних»)**, зростала 13-й квартал поспіль і на кінець 2020 року становила **1478** (+2.4% за 4-й квартал та +11.5% за весь рік).

Кількість недержавних пенсійних фондів (НПФ) в управлінні станом на 31.12.2020 дорівнювала **59** (без урахування корпоративного фонду НБУ), у тому числі 47 відкритих, 6 корпоративних та 6 професійних. Активами НПФ, як і раніше, управляли 34 КУА.

Кількість страхових компаній (СК), що передали свої активи в управління КУА, у 2020 році також залишалася сталою, як і кількість КУА, що надавали такі послуги: одна така компанія управляла активами **двох** СК.

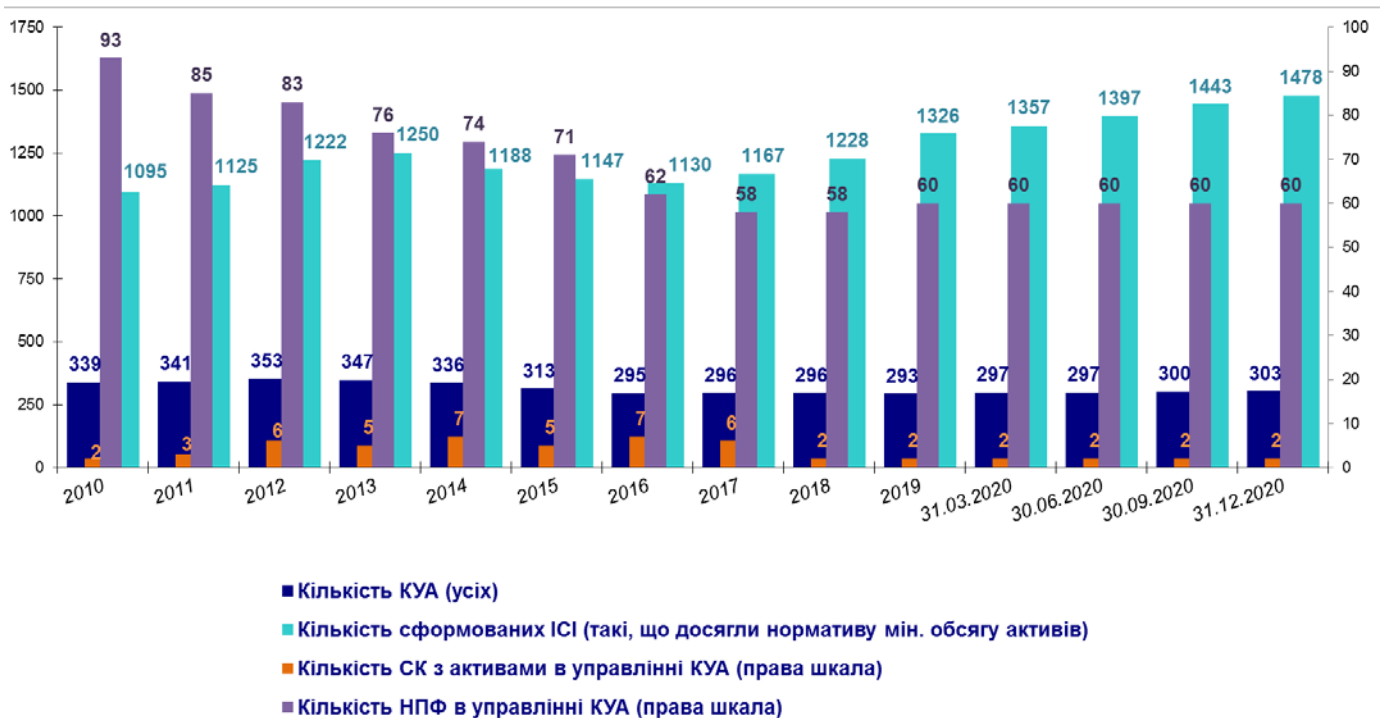

Рис. 2. Динаміка кількості КУА та ІСІ, НПФ і СК з активами в управлінні КУА у 2010-2019 рр. та у 1-4 кв. 2020 року ¹⁰

¹⁰ Уточнено кількість КУА станом на 30.06.2020 та 30.09.2020.

2.2. Вартість активів в управлінні, ВЧА ІСІ та чистий притік капіталу у відкритих ІСІ

Сукупні загальні активи усіх інституційних інвесторів в управлінні КУА продовжували зростати у 4-му кварталі 2020 року тими ж темпами (+6.1%) і на кінець грудня становили **424 723 млн грн.** Врешті, за весь 2020 рік вони збільшилися на 19.6% (після +12.8% за 2019-й).

Активи ІСІ в управлінні, включно з тими, які ще не досягли нормативу мінімального обсягу активів, також зросли на 6.1% за 4-й квартал і на 19.6% за весь 2020 рік (після +12.8% у 2019-му). Станом на 31.12.2020 вони становили **422 594 млн грн.**

Сукупні загальні активи діючих ІСІ, що перебували в управлінні КУА та досягли нормативів (сформованих, «визнаних» ІСІ), станом на 31.12.2020 досягли **414 193 млн грн** (рис. 7). За 4-й квартал 2020 року вони зросли на 5.0%, а за весь рік – на 22.1%.

Загалом, активи визнаних ІСІ зростали щоквартально впродовж усього 2020 року. Найбільший внесок у вартісне зростання галузі ІСІ зробили венчурні фонди, чому сприяло зокрема й

збільшення їхньої кількості, а проте відносно стрімкіший приріст демонстрували відкриті фонди. Загальні активи **венчурних ІСІ** у 4-му кварталі додали 5.4% (за весь 2020 рік – 23.1%) і на кінець грудня становили **399 103 млн грн.**

Активи відкритих ІСІ, навіть попри зменшення їхньої кількості із 17-ти до 16-ти фондів у 2020 році, змінили падіння двозначним зростанням: у 4-му кварталі вони стрибнули на 16.6%, а за весь рік – на 43.0% (після +5.3% у 2019-му). На 31.12.2020 активи сектору становили майже **119 млн грн.**

Активи НПФ в управлінні КУА у 4-му кварталі 2020 року сповільнили зростання до 0.6%, а за весь рік – прискорили до 20.0% (після +17.5% у 2019-му). Станом на 31.12.2020 вони досягли **1 924 млн грн.**

Активи СК в управлінні КУА зросли на 5.4% за 4-й квартал, а за весь 2020 рік – більш ніж на ¾ (+76.6%, після +21.2% у 2019-му). Станом на 31.12.2020 ці активи становили **171 млн грн.**

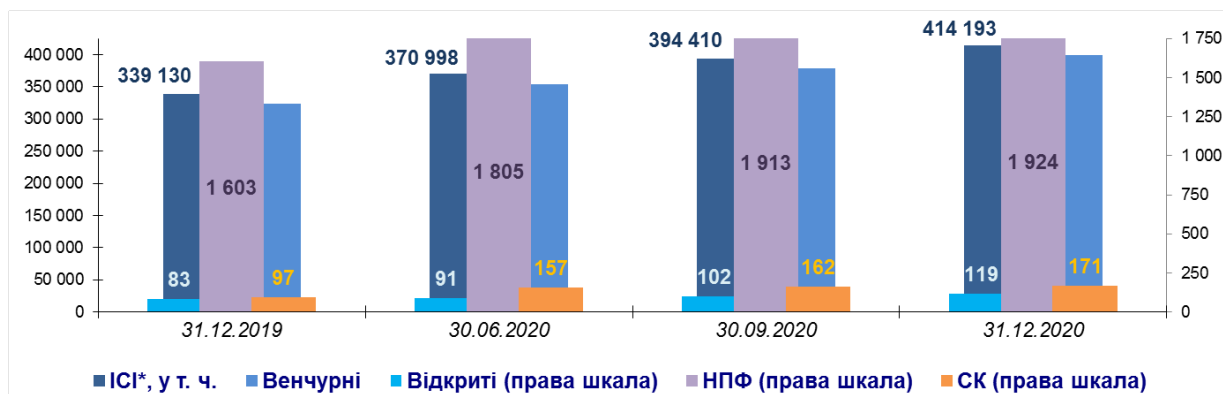

Рис. 3. Динаміка вартості активів в управлінні у 4-му кв. 2019-2020 рр., млн грн

Вартість чистих активів сформованих ІСІ станом на 31.12.2020 сягнула **322 029 млн грн.** У 4-му кварталі 2020 року вона зросла на 4.0%, а за весь рік – на 23.3%. Таким чином, зростання прискорилося порівняно з попереднім роком принаймні удвічі¹¹. Цьому сприяло у тому числі активне створення нових фондів і, відповідно,

збільшення загальної кількості діючих фондів, зокрема, закритих (венчурних) КІФ.

ВЧА венчурних ІСІ у 4-му кварталі 2020 року зросла на 4.4%, а за весь рік – на 24.2% і на кінець грудня становила **307 360 млн грн.** Таким чином, цей сектор охоплював 95.4% станом на 31.12.2020 (після

¹¹ З урахуванням того, що повнота звітності за 2019 рік була дещо нижчою, ніж за 2020-й, через запроваджені навесні 2020 року екстрені карантинні заходи в умовах пандемії.

94.8% за рік до цього) і демонструє сталу тенденцію до зростання своєї ваги.

Відкриті ІСІ, яких поменшало на один у 2020 році, також змінили падіння чистих активів стрімким зростанням: на 16.2% за 4-й квартал та на 42.4% за весь 2020 рік (після -5.4% за 2019-й). Приріст забезпечило підвищення вартості портфельних вкладень цих фондів, на тлі різноспрямованого руху українських фондових індексів та наполовину з чистим притоком

капіталу від інвесторів цих ІСІ. Станом на 31.12.2020 їхня ВЧА становила 118 млн грн.

Сукупний чистий рух капіталу у відкритих ІСІ у 4-му кварталі 2020 року був позитивним учетверте поспіль: **+3.9 млн грн** (після +8.9 млн грн у 3-му кварталі, рис. 4).

Це посилює **річний притік капіталу до відкритих ІСІ** (рис. 5), що врешті у 2020 році став найбільшим з 2010 року (20 млн грн) і становив **+18.0 млн грн** (після -5.8 млн грн у 2019 році).

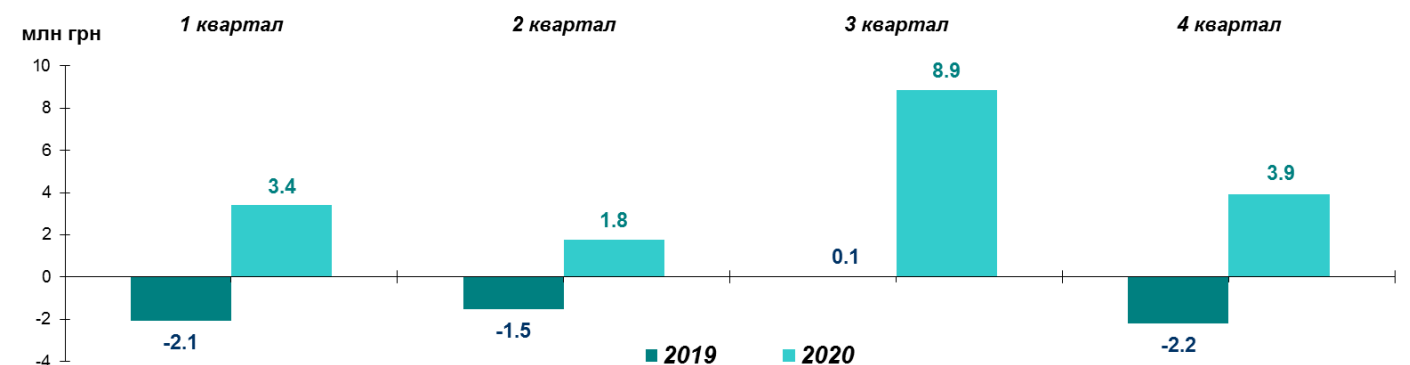

Рис. 4. Чистий притік/відтік капіталу відкритих ІСІ у 1-4-му кв. 2019-2020 рр.

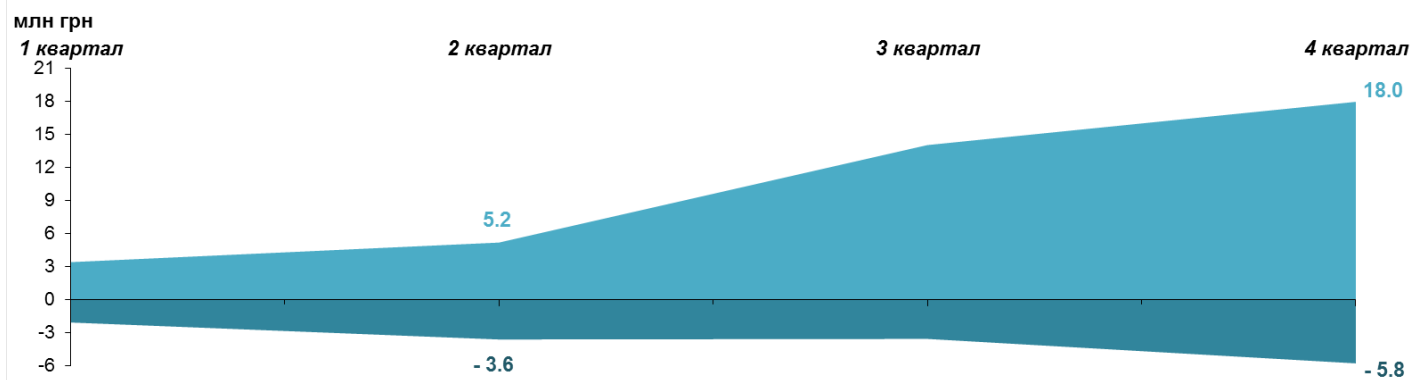

Рис. 5. Чистий притік/відтік капіталу відкритих ІСІ у 2019-2020 рр., поквартально, нарастаючим підсумком

Детальніше про результати діяльності ринків управління активами ІСІ, НПФ та СК дивіться в окремих оглядах УАІБ, що будуть опубліковані на сайті: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart>

Додаткова інформація про ІСІ на сайті УАІБ:

- [Ринок у цифрах](#)
- Довідник ІСІ: [Фонди в управлінні](#)